

tanična ilustracija na str. 50, več shem in tabel v poglavju o sistematiki družine), morda malo opazna, a huda napaka, ki sem jo med »orhidologi« opazil že kje drugje, pa je zloraba statistik: primerjava le dveh majhnih vzorcev (n<20!) populacij dveh sorodnih vrst, ki naj bi dokazovala razliko med vrstama (npr. str. 448: podvrstni taksoni navadnega kukovičnika, str. 652: varieteti dvolistnega vimenjaka).

Vse torej kaže, da je odsotnost jasnega in strokovnega uredniškega koncepta težava, zaradi katere je vrednost knjige žal precej zmanjšana. Ob poplavi tovrstne literature tako predstavljena monografija vsekakor ni med prvimi, ki bi jo človek lahko komu priporočil. Ali, če citiram prodajalca v neki trgovini ob vračilu pokvarjenega nemškega izdelka: »Tud' nemci niso več to, kar so b'li!«

NEJC JOGAN

**BONA, E. (Ed.), F. MARTINI, H. NIKLFELD & F. PROSSER 2005: Atlante corologico delle Pteridofite nell'Italia nordorientale. Distribution Atlas of the Pteridophytes of North-Eastern Italy. Museo Civico di Rovereto, Edizioni Osiride, Rovereto, 239 pp.**

V Roveretu je jeseni 2005 izšla zanimiva publikacija, ki nam podrobno predstavi razširjenost praprotnic (*Pteridophyta*) v severovzhodni Italiji. Njeni glavni avtorji so znani in ugledni botaniki, Enzo Bona (na naslovnici je napisan tudi kot urednik knjige), Fabrizio Martini (kot urednik je naveden v seznamu avtorjev besednega dela knjige in zemljevidov), Harald Niklfeld in Filippo Prosser. Knjiga je dosledno dvojezična, napisana vzporedno v italijanskem in angleškem jeziku, tako tudi začetna predstavitev, ki jo je prispeval Sandro Pignatti. V uvodu avtorji poudarijo, da so projekt začeli leta 2000 in ga uspešno zaključili predvsem zahvaljujoč številnim prostovoljnim sodelavcem in organizacijskim naporom nekaj »profesionalcev« – skoraj brez zunanje finančne pomoči (to so dobili šele pri natisu knjige). Seznam sodelavcev, ki so prispevali svoje podatke (po posameznih italijanskih deželah oz. pokrajinah, katerih površje je v celoti ali deloma vključeno v raziskovano območje – Furlanija-Juljska krajina, Veneto, Trentino, Južna Tirolska in Lombardija) oziroma so sodelovali kot recenzenti kritičnih skupin, je zelo obsežen, skupno 246 ljudi. V njem so tudi botaniki sosednjih dežel, predvsem iz Avstrije, Nemčije, Slovenije in Švice. Enotno bazo podatkov je vodil in upravljal prvi avtor, E. Bona, zemljevide razširjenosti pa so izdelali v Roveretu (A. Bertolli & F. Festi). Uvodni del knjige je sicer posvečen pregledu dosedanjih raziskav praprotnic v severovzhodni Italiji, kratkemu opisu meja raziskovanega območja, njegovih fizično-geografskih posebnosti (orografiji, hidrologiji, geološko-litološki in klimatski oznaki) – večinoma so ta poglavja prispevali ustrezni specialisti – in opisu metode dela. Kartirali so po uveljavljeni srednjeevropski metodi in celotno raziskovano območje je razdeljeno na 1700 kvadrantov. Nekatere kvadrate, ki v Italijo sežejo z zelo majhno površino, so pri obdelavi izločili, tako da so na zemljevidih prikazali razširjenost praprotnic v 1668 kvadrantih. Pri izbranih kvadrantih so upoštevali tudi podatke, ki se nanašajo na ozemlje, ki je zunaj Italije (v Sloveniji, Avstriji ali Švici). Posebej so razlikovali (in kartografsko predstavili z ločenimi znaki) recentne podatke (terenski, bibliografski ali herbarijski podatki po letu 1968) in historične podatke (med njimi so razlikovali herbarijske podatke pred letom 1968, bibliografske podatke pred tem letom in nahajališča, za katera se zdi, da je vrsta tam izumrla). Historični podatki so prikazani le, če ni recentnih potrditev. Delo obravnava skupno 95 vrst (od katerih so za 89 potrdili pojavljanje v raziskovanem območju), 14 medvrstnih križancev, 29 podvrst in 9 križancev med podvrstami (nothosubspecies). Za 96 taksonov so izdelali zemljevide razširjenosti.

Vse obdelane taksone, vključno s križanci, pregledno naštejejo po družinah. Izvedli so analizo vrstnega bogastva praprotnic po posameznih kvadrantih in območjih. Kvadranti v goratih predelih so po

število vrst precej bogatejši kot kvadranti v nižini in prigorju. V splošnem so našli največ kvadrantov, v katerih so popisali 20 do 30 praprotnic, tistih s še več popisanimi vrstami ali z manjšim številom popisanih vrst je bilo sorazmerno manj. Razširjenost posameznih vrst pojasnjujejo tudi s podnebnimi in geološkimi dejavniki.

Jedro in najobsežnejši del knjige (strani od 51 do 154) so podrobne opombe in komentarji ter splošna opažanja o vsakem obravnavanem taksonu (sledijo si po abecednem vrstnem redu), ločeno za podatke po posameznih deželah. Za nas so zanimive predvsem opombe, ki zadevajo razširjenost oz. pojavljanje vrst v sosednji Furlaniji-Juljski krajini. Tem opombam in komentarjem na straneh do 155 do 203 sledijo glavni rezultati petletnega dela – pregledni in kakovostni zemljevidi razširjenosti. V dodatku so za vsako vrsto izpisani kvadranti, kjer se vrsta pojavlja zunaj ozemlja Italije (in tudi viri za te podatke, vendar le, če so povzeti iz literature oz. iz herbarijskih zbirk). Delo zaključuje obsežen seznam literature in abecedno urejeno kazalo obravnavanih taksonov.

Atlas praprotnic severovzhodne Italije je vsekakor dragoceno in vredno delo, ki ga bomo s pridom koristili tudi slovenski botaniki. Vključuje nova spoznanja, do katerih so prišli specialisti za to skupino rastlin v zadnjih letih, sodobno nomenklaturu, podrobno razširjenost vrst v naši zahodni soseščini idr. Vsekakor lahko samo občudujemo, kako so prizadevni pobudniki iz različnih ustanov uspeli povezati tako veliko število sodelavcev in z njimi pokrili celotno raziskovano območje. Ob tem so pritegnili tudi sodelavce iz sosednjih držav in s tem pridobili čim več in čim bolj verodostojne podatke. Takšno sodelovanje bi nam bilo lahko vzor tudi pri pripravi atlasa flore Slovenije. Marsikdo bo v knjigi najbrž pogrešal risbe ali fotografije obravnavanih praprotnic (ali vsaj nekaterih izbranih vrst). Takšnega slikovnega gradiva ta knjiga dejansko nima (razen na naslovnici, na kateri je fotografija jelenovega jezika, *Phyllitis scolopendrium*), vendar fotografske upodobitve večine od obravnavanih praprotnic lahko brez večjih težav najdemo v nekaterih splošnih slikovnih florah (npr. Flora Helvetica, Flora alpina), še bolj pa seveda v specialnih delih in ključih, ki obravnavajo sistematiko te skupine. Pozoren bralec bo seveda v knjigi, v kateri so avtorji obdelali okoli 63600 podatkov in marsikaterega od njih tudi podrobno komentirali, najbrž opazil tudi kakšno netočnost ali pomoto (kar je pri tako obsežnem delu in kljub zelo natančnemu urejanju neizogibno). Pri prvem branju sem si zapisal le nekaj drobnih opomb. Na str. 149 so pri komentarju nahajališč za vrsto *Selaginella selaginoides* Krašanov (1880) podatek o uspevanju te vrste v kvadrantu 9847/2 pomotoma postavili na Sabotin namesto na Kolovrat. Avtorji pogosto kot vir podatkov za mejne kvadrate s Slovenijo navajajo Gradivo za Atlas flore Slovenije (JOGAN & al. 2001), pri čemer štejejo te podatke za recentne (potrjene oz. ugotovljene po letu 1968). Kot vemo, podatki v Gradivu niso ločeni glede na datum potrditve (enako so označeni tako historični kot recentni podatki) in tako je lahko podatek, ki ga navaja Gradivo dejansko historičen, v tem Atlasu pa označen kot recenten (tak primer je najbrž podatek za vrsto *Asplenium viride* v kvadrantu 0047/2). Tu in tam so pri natisu opazne težave z našimi šumevci (šumniki), npr. pri mali in veliki črki Č na straneh 128, 217, 230 in 231, čeprav je to prej izjema kot pravilo in je v splošnem tudi v pisavi slovenskih črk ta knjiga korektna. Vsekakor jo priporočam vsem, ki jih zanimajo praprotnice, njihova razširjenost v sosednjih pokrajinah Italije, tudi problematika podvrst in križancev. Ker je celotno besedilo tudi v angleščini in je cena razmeroma nizka (15 evrov), bo knjiga najbrž dostopna širšemu krogu bralcev v Sloveniji.